

Н. М. ДРОБИК, М. М. БАРНА, Л. С. БАРНА, В. З. КУРАНТ, А. І. ГЕРЦ

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027

e-mail: drobyk.n@gmail.com

ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА: ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ (до 80-річчя заснування)

Наведено дані про 80-річну історію становлення і розвитку хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Показано основні етапи становлення, розвитку факультету, досягнення професорсько-викладацького складу у навчально-виховній та науково-дослідній роботі. Охарактеризовано структурні підрозділи факультету: кафедру ботаніки та зоології, загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, хімії та методики її навчання, навчальні та науково-дослідні лабораторії. Окреслено перспективи подальшого розвитку факультету.

Ключові слова: хіміко-біологічний факультет, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедри, навчальні та науково-дослідні лабораторії, історія, досягнення, перспективи.

Факультет заснований у 1940 р. у тодішньому Кременецькому учительському інституті і був названий природничо-географічним, після реорганізації в 1950 р. учительського інституту в педагогічний – природничим, а із здобуттям статусу університету в 1997 р. – хіміко-біологічним. Він є одним із факультетів університету, що вписали славні сторінки у становлення і розвиток вищої педагогічної освіти на Тернопіллі.

Першим деканом природничого факультету був Д. П. Чижов (1950–1954 рр.). Згодом факультет очолювали декани: С. Ф. Кутішевський (1954–1961 рр.; 1965–1966 рр.; 1967–1969 рр.), О. Д. Гончар (1961–1965 рр.), Л. Г. Кузьмович (1966–1967 рр.), Й. М. Свинко (1969–1973 рр.), С. Й. Грушко (1973–1990 рр.), М. М. Барна (1990–2006 рр.), В. З. Курант (2006–2013 рр.). З 9 вересня 2013 р. деканом факультету є доктор біологічних наук, професор Н. М. Дробик. Заступники декана: з навчальної роботи – к.б.н., доц. А.І. Герц, з наукової роботи – к.б.н., доц. В. О. Хоменчук, з виховної роботи – к.пед.н. Н. В. Москалюк; провідний фахівець деканату – І. М. Топорівська.

У складі природничо-географічного факультету функціонувала кафедра природознавства і географії, яку в 1950 р. було розділено на дві кафедри: ботаніки і зоології. У 1952 р. створено кафедру хімії. На той час на природничому факультеті було лише три кандидати наук, доценти. У 1958 р. у зв'язку з відкриттям нової спеціальності «Біологія і основи сільського господарства» виникла необхідність в організації нової кафедри основ сільського господарства, на яку було переведено частину викладачів кафедри ботаніки та запрошено О. Д. Ювженка, В. В. Аніщенко. Кафедру очолив к.с.-г.н., доц. М. В. Пономаренко [1]. Згодом ця кафедра була ліквідована, а викладачі переведені на кафедри ботаніки, зоології, хімії. У той час підготовка студентів здійснювалася за двома спеціальностями «Біологія і хімія» та «Біологія і основи сільського господарства» (денна та заочна форми навчання). Щорічний набір на факультет становив понад 100 осіб.

Природничий факультет Кременецького педагогічного інституту відзначався наявністю належної наукової і навчально-матеріальної бази, частково успадкованої від Кременецького ліцею, який мав один з кращих ботанічних садів Європи, що нараховував понад 12 тис. видів рослин, добре обладнану агробіостанцію, колекційний сад, квітники, оранжереї, парниково-

тепличне господарство [6]. Усе це дозволяло проводити на високому рівні як навчальну, так і науково-дослідну роботу викладачів і студентів. Результати цих робіт висвітлювалися на наукових, науково-методичних конференціях вузівського, регіонального та республіканського рівнів, з'їздах Всесоюзного і Українського ботанічного товариств, публікувалися у монографіях, наукових записках, матеріалах доповідей конференцій, з'їздів тощо.

Новою сторінкою навчальної та наукової діяльності факультету стало його перебудування у 1969 р. у складі педагогічного інституту до м. Тернопіль, що сприяло кількісному та якісному зростанню факультету. Поряд із цим природничий факультет (один із трьох факультетів Кременецького педагогічного інституту) на перших порах свого існування на новому місці дещо втратив порівняно з Кременецьким періодом. Передусім, це втрата належної навчально-матеріальної бази (агробіостанія, плодовий сад, оранжереї) та Кременецького ботанічного саду з його 160-річною історією, багатовіковими деревними рослинами, оранжереєю, рослинами закритого ґрунту тощо. Тому у місті Тернопіль довелося заново створювати агробиостанцію, оранжереї (нині агробиолабораторія при кафедрі загальної біології та методики навчання природничих дисциплін), гербарій, зоологічний музей, науково-дослідні лабораторії, біостанціону, що вимагало певних коштів, зусиль і часу [6].

У зв'язку із впровадженням у шкільну практику інтегрованого курсу «Природознавство», поряд із традиційними спеціальностями «Біологія і хімія», «Хімія і біологія», «Біологія», протягом 1989–1996 рр. на факультеті здійснювалася підготовка фахівців за експериментальними спеціальностями «Біологія і природознавство» та «Хімія і природознавство» з присвоєнням випускникам кваліфікації спеціаліст – вчитель біології, природознавства та екології; спеціаліст – вчитель хімії, природознавства та екології [13]. У 1998 р. започатковано підготовку магістрів, першими з біології серед яких стали С. Р. Сімчук, Н. П. Слабичка, Т. А. Гуцало, Н. Я. Афтанашук, О. Ю. Блага, В. М. Ківежді, з хімії – Л. Б. Марушій, Л. П. Більчук [6].

Сьогодні на факультеті навчається понад 450 студентів денної та заочної форм навчання; здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (ЗВО) за спеціальностями: на *першому (бакалаврському) рівні* – 014 Середня освіта (Біологія), 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014 Середня освіта (Хімія), 014 Середня освіта (Природничі науки), 202 Захист і карантин рослин; на *другому (магістерському) рівні* – 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 014 Середня освіта (Хімія), 014 Середня освіта (Природничі науки), 091 Біологія, 102 Хімія.

Структурними навчально-науковими підрозділами факультету є кафедра ботаніки та зоології, кафедра загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, кафедра хімії та методики її навчання, лабораторія біології та екології «Голицький біостанціону університету», агробиологічна лабораторія, «Навчальна лабораторія морфології та систематики рослин – гербарій», навчально-методичний кабінет «Зоологічний музей», лабораторія екобіотехнологій та основ здоров'я, лабораторія експериментальної біології [3, 10, 11, 14, 15]. У 2019 р. створено Ботанічний сад, у межах якого у цьому ж році започатковано Біблійний ботанічний сад. На факультеті навчальний процес забезпечують 29 викладачів, у тому числі 8 докторів наук, професорів, 21 кандидат наук, доцент, у тому числі 2 академіки АН ВШ України, 1 заслужений діяч науки і техніки України.

Навчально-польові практики, дослідження рідкісних видів рослин і тварин та їх угруповань проводяться у лабораторії біології та екології «Голицький біостанціону університету» у с. Гутисько Бережанського району Тернопільської області; в агробиологічній лабораторії, зоологічному музеї, а також у гербарії. Навчально-методичний кабінет «Зоологічний музей» містить понад тисячу експонатів опудал тварин, птахів, вологі препарати хребетних і безхребетних та колекції комах, молосків, губок, кишковопорожнинних, гнізд і яєць птахів [3, 10, 15]. Вони використовуються для проведення лабораторних занять, занять в проблемних наукових гуртках, з учнями членами Малої академії наук, а також як база для виконання курсових і магістерських робіт студентами. Унікальним є гербарій кафедри ботаніки та зоології, що містить 30 тис. гербарних аркушів рослин Тернопілля, Поділля, Полісся, Придністров'я та Карпат, а також рідкісних рослин, занесених до «Червоної книги України».

Рослинний світ». Значний науковий інтерес становлять гербарії проф. Б. В. Заверухи, доц. В. О. Шиманської, ст. викладача С. В. Зелінки та інших [3, 14].

У сучасних комп'ютерних класах проводяться навчальні заняття з біологічних та хімічних дисциплін. У системі Moodle розроблено навчально-методичні комплекси, які містять усі необхідні елементи для ефективного вивчення усіх навчальних курсів. Факультет активно використовує створений університетом «Інформаційний портал» та вищезгадану платформу дистанційного навчання Moodle, а також має власний сайт та зареєстрований домен chem-bio.com.ua і тому компанією Google надано можливість безкоштовно користуватись сервісами Google Apps for Education, що значно розширює можливості дистанційного (e-learning) навчання на факультеті. Завдяки наявності цього сервісу на факультеті організовано електронний документообіг, що значно спрощує та підвищує ефективність роботи.

Ключовими осередками наукової роботи на факультеті є науково-дослідні лабораторії (НДЛ), де зосереджена основна частина наукових досліджень. На факультеті функціонує 7 НДЛ: цитоембріології (керівник проф. Барна М. М.), фізіології рослин та мікробіології (керівник проф. Пида С. В.), екологічної біохімії (керівник проф. Курант В. З), порівняльної біохімії і молекулярної біології (керівник проф. Столяр О. Б.), екології та біотехнології (керівник проф. Дробик Н. М.), екотоксикології та біоіндикації (керівник проф. Грубінко В. В.), хімії ненасичених сполук (керівник доц. Барановський В. С.), а також Науково-методичний центр природничої освіти та науки (керівник проф. Степанюк А. В.) [11].

На кафедрах факультету функціонує аспірантура зі спеціальностей 091 Біологія та 102 Хімія. Наукове керівництво виконанням кандидатських та докторських дисертацій здійснюють професори В.В. Грубінко, О.Б. Столяр, Н.М. Дробик, М.М. Барна, В.З. Курант, А.В. Степанюк, С.В. Пида.

Професорсько-викладацький склад працював і продовжує плідно працювати над розробкою теоретичних і прикладних аспектів науково-дослідної тематики з біології та хімії [6–9, 11, 13]. Результати наукових досліджень опубліковані в монографіях, словниках, довідниках та захищені авторськими свідоцтвами на винаходи і патентами. Не менш вагомий внесок викладачів факультету у розробку навчально-методичних проблем, підсумком якої є підготовка навчальних програм, підручників і посібників, термінологічних словників, довідників, методичних рекомендацій тощо для студентів біологічних та хімічних спеціальностей університетів та учнів загальноосвітніх шкіл [2, 4, 5]. Науковим визнанням діяльності НДЛ і факультету в цілому є виконання держбюджетних тем, що фінансуються МОН України (у різні періоди діяльності факультету їх було від 2 до 5); залучення працівників факультету до виконання спільних проєктів, у тому числі міжнародних (лабораторія порівняльної біохімії і молекулярної біології); проєктів з установами НАН України, іншими закладами вищої освіти (лабораторії екотоксикології та біоіндикації, хімії ненасичених сполук, порівняльної біохімії і молекулярної біології, екології та біотехнології); з установами НАПН України – Науково-методичний центр природничої освіти та науки; залучення працівників факультету до написання колективних монографій, у тому числі міжнародних; участь у спільних науково-практичних розробках та патентування отриманих результатів; участь в організації та проведенні міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій, з'їздів, симпозіумів; опублікування результатів дослідження у виданнях, що входять до наукометричних баз даних (Scopus, Web of Science, Copernicus, Google Scholar тощо) [3, 10, 11, 15].

Обличчя факультету визначає високий рівень фахових періодичних видань «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Біологія» та «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Хімія», у яких публікують результати досліджень не лише науковці факультету, а й класичних, педагогічних, медичних, аграрних університетів, академій та інститутів НАН України та НААН України тощо [1, 11].

Студенти факультету стають переможцями і призерами Всеукраїнських студентських олімпіад з біології та хімії, виборюють іменні стипендії та міжнародні гранти. На конкурсній основі Соросівські гранти вибороли колишні студенти, а нині кандидати наук, доценти Марія

Шанайда, Віталій Барановський (двічі) – нині завідувач кафедри хімії та методики її навчання, Григорій Загречук та Андрій Герц – нині заступник декана хіміко-біологічного факультету, а серед викладачів – професори М. М. Барна, В. В. Грубінко, Л. М. Романишина, Н. М. Дробик.

Факультет створює усі можливості для успішного продовження навчання в аспірантурі, а відтак – у докторантурі як на базі ТНПУ імені Володимира Гнатюка, так і в інших навчальних та наукових закладах. Серед випускників факультету більше 30 докторів наук, професорів, понад 100 кандидатів наук, доцентів, які працюють у вищих навчальних закладах та наукових установах України; випускниками є 26 викладачів, 5 завідувачів лабораторіями та 5 лаборантів нинішнього складу хіміко-біологічного факультету.

Приємно відзначити наших випускників, які стали кандидатами і докторами наук, доцентами та професорами і сьогодні є працівниками факультету та університету: Г.І. Фальфушинська – д.б.н., доц., проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва, В.В. Грубінко – д.б.н., проф., завідувач кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; В.З. Курант – д.б.н., проф. кафедри хімії та методики її навчання; С.В. Пида – д.с.-г.н., проф., завідувач кафедри ботаніки та зоології; А.В. Степанюк – д.пед.н., проф. кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; Н.М. Дробик – д.б.н., проф., декан хіміко-біологічного факультету; О.І. Боднар – д.б.н., доц. кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, В.С. Барановський – к.х.н., доц., завідувач кафедри хімії та методики її навчання; Л. С. Барна, Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук – к.п.н., доц. кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; О. С. Волошин, А.І. Герц, Г.Б. Гуменюк – к.б.н., доц. кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; І.Б. Чень – к.б.н., викл. кафедри загальної біології та методики навчання природничих дисциплін; О.Б. Конончук, Л. О. Шевчик, Н.В. Герц, О.Б. Мацюк – к.б.н., доц. кафедри ботаніки та зоології; М.А. Крижановська – к.с.-г.н., доц. кафедри ботаніки та зоології; Н.В. Москалюк – к.пед.н., викл. кафедри ботаніки та зоології; Г.М. Голіней – к.с.-г.н., викл. кафедри ботаніки та зоології; О.Ю. Майорова, М.З. Прокоп'як (Мосула) – к.б.н., асист. кафедри ботаніки та зоології; В.О. Хоменчук – к.б.н., доц. кафедри хімії та методики її навчання; Г.М. Тулайдан, Р.В. Симчак – к.х.н., доц. кафедри кафедри хімії та методики її навчання; В.А. Поліщук – д.пед.н., проф., завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи; О.І. Янкович – завідувач кафедри педагогіки і методики початкової освіти; О.М. Кікінежді – д.психол.н., проф., завідувач кафедри психології; Н.С. Олексюк – д.пед.н., проф. кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи; І.І. Парфанович – д.пед.н., доц. кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи; С.М. Калаур – д.пед.н., доц. кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи; Т.В. Гладюк – к.пед.н., доц. кафедри педагогіки і методики початкової освіти; Г.Б. Чайковська – к.б.н., доц., заступник декана факультету педагогіки і психології, Г. П. Шмигер – к.б.н., доц., доцент кафедри інформатики і методики її викладання та ін. [2, 6, 11, 13].

За період свого існування на факультеті підготовлено понад 10 тис. висококваліфікованих вчителів біології та хімії, серед яких є чимало директорів шкіл, відмінників народної освіти, вчителів-методистів. Лише у Тернопільській області в системі народної освіти працювали і нині працюють: І.І. Герц – директор обласного еколого-натуралістичного центру, заслужений працівник освіти України; директори шкіл: М.А. Миколенко – Товстолюзька ЗОШ І-ІІІ ст. Тернопільського р-ну; Р.П. Заброцький – ЗОШ І-ІІІ ст. № 18 м. Тернополя; Г.М. Нірода – ЗОШ І-ІІІ ст. № 26 м. Тернополя; Ю.І. Дідик – Бережанська ЗОШ І-ІІІ ст. № 1; В.М. Бернат – Мельнице-Подільська ЗОШ І-ІІІ ст. Борщівського р-ну; В.В. Махніцький – Вигодська ЗОШ І-ІІІ ст. Борщівського р-ну; Н.А. Ткачук – Костільницька ЗОШ І-ІІ ст. Бучацького р-ну; С.В. Стиранка – Вікнянська ЗОШ І-ІІ ст. Гусятинського р-ну; А.А. Островський – Вишнівецька ЗОШ І-ІІІ ст. Збарзького р-ну; С.В. Слівчук – Гніздищенська ЗОШ І-ІІІ ст. Збарзького р-ну; В.В. Жеребецький – Зборівська державна українська гімназія; М.Б. Герасименко – Кременецька ЗОШ І-ІІІ ст. № 1; В.Ю. Тарасюк – Кременецька ЗОШ І-ІІІ ст. № 4; В.М. Кирилюк – Струсівська школа-інтернат Теребовлянського р-ну; М.В. Каськів – Чортківська гімназія; К.В. Липка – Шумська ЗОШ І-ІІІ ст. № 1; А.М. Мамчук – Вишгородська ЗОШ І-ІІІ ст. Лановецького р-ну та багато інших;

відмінники народної освіти: П.П. Скальчук – вчитель біології Заліщицької ЗОШ І-ІІІ ст.; Г. М. Вітушинська – вчитель біології Мишковецької ЗОШ І-ІІІ ст. Тернопільського району, М.Я. Чекан – вчитель біології Зборівської ЗОШ І-ІІІ ст. № 1, Л.М. Судомир – вчитель біології Тернопільської спеціалізованої школи І-ІІІ ст. № 3 з поглибленим вивченням іноземних мов, В.С. Мультав – заступник директора Тернопільської школи ЗОШ І-ІІІ ст. № 16, О.В. Зарічна – заступник директора Тернопільської школи ЗОШ І-ІІІ ст. № 24, І.М. Дем'ячук – заступник директора Тернопільської школи ЗОШ І-ІІІ ст. № 26, Г.З. Бригідир заступник директора Тернопільської школи ЗОШ І-ІІІ ст. № 11 та ін. Випускники працюють також у біологічних та хімічних лабораторіях установ різного профілю [2, 6, 11, 13].

Гордістю факультету є його випускники, які внесли вагомий вклад у розвиток вищої освіти і науки, зокрема: Б. В. Заверуха – д.б.н., проф., колишній віце-президент Українського ботанічного товариства та колишній завідувач Ботанічним музеєм Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України; М.Т. Брик – д.х.н., проф., колишній проректор з наукової роботи Національного університету «Києво-Могилянська академія»; А.С. Дробочкий – к.пед.н., проф., колишній проректор із заочної форми навчання Тернопільського державного педагогічного університету; К.С. Волков – д.б.н., проф., колишній директор навчально-наукового Інституту морфології, завідувач кафедри гістології та ембріології Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського; Б.М. Данилишин – д.е.н., проф., акад. НАН України, Міністр економіки Кабінету міністрів України (2007–2009 рр.), Л.О. Тасенкевич – д.б.н., с.н.с. Державного природознавчого музею НАН України (м. Львів), А.Ф. Бурбан – д.т.н., проф., завідувач кафедри хімії Національного університету «Києво-Могилянська академія», В.М. Черняк – д.б.н., проф., завідувач кафедри змісту і методик навчальних предметів Тернопільського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; П.Г. Лихацький – д.б.н., проф., декан медичного факультету Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського (ТНМУ); С.О. Ястремська – д.пед.н., доц., директор Навчально-наукового інституту медсестринства ТНМУ, З.М. Небесна – д.б.н., проф., директор Навчально-наукового інституту морфології ТНМУ; Г.Я. Загричук – к.х.н., доц., завідувач кафедри загальної хімії ТНМУ; В.Я. Брич – доктор економічних наук, проф., директор Навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій Тернопільського національного економічного університету; Г.А. Білецька – д.п.н., проф. кафедри екології та біологічної освіти Хмельницького національного університету; Н.В. Мшанецька і С.Й. Феник – к.б.н., доц. (Велика Британія) та інші. Знаними випускниками є: М.А. Миколенко – український політик, голова Тернопільської обласної ради (2006–2009 рр.), начальник управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації (1992–1994 рр., 2005–2006 рр.); І.І. Герц – директор Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, заслужений працівник освіти України; Ольга Маслівець – чемпіонка України з вінсерфінгу, срібний призер Всесвітніх вітрильних ігор, переможець і призер міжнародних регат, учасник Олімпійських ігор 2004 р. (Сідней, Австралія); Віктор Живчик – архімандрит Лаврентій – священнослужитель Свято-Михайлівського Золотоверхого собору та ін. Серед випускників факультету Сергій Трапезун – учасник Революції гідності, був поранений 20 лютого 2014 р.; реабілітаційний курс пройшов в одній із клінік Ізраїлю [11, 13].

Значну увагу на факультеті приділено співпраці із загальноосвітніми школами, гімназіями, ліцеями, а також із позашкільними закладами освіти. Кращі вчителі міста і області під керівництвом викладачів факультету залучаються до науково-дослідної роботи. Викладачі беруть участь у підготовці і проведенні наукових та науково-методичних конференцій, семінарів, курсів учителів, шкільних предметних олімпіад, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт учнів-членів Тернопільського обласного комунального територіального відділення МАН України. Тісні багаторічні зв'язки існували між колективом факультету та викладачами і учнями Славутського спеціалізованого ліцею-інтернату, Хмельницького ліцею. Підписано угоди про співпрацю із Кременецьким лісотехнічним коледжем, Борщівським агротехнічним коледжем, Приватним вищим навчальним закладом «Медичний коледж», загальноосвітніми школами І–ІІІ ступенів № 6, №16, №24, №26 м. Тернополя, навчально-виховним комплексом «Великобірківська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів – гімназія

ім. Степана Балея» та Мишковицькою загальноосвітньою школою I-III ступенів Тернопільської районної ради, загальноосвітніми школами I-III ступенів, опорним закладом Теребовлянською загальноосвітньою школою I-III ступенів школами м. Збаража, смт. Козови та ін., а також з Тернопільським обласним комунальним територіальним відділенням МАН України і Тернопільським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді [2, 6, 11, 13]. Студенти разом з учнями загальноосвітніх шкіл брали участь у здійсненні українсько-американського експерименту «Рослини космосу», який проводився на базі Тернопільського обласного еколого-натуралістичного центру [12].

Факультет підтримує зв'язки з вищими навчальними закладами і науковими установами, зокрема: Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Львівським національним університетом імені Івана Франка, Житомирським державним університетом імені Івана Франка, Чернігівським національним педагогічним університетом імені Т.Г. Шевченка, Інститутом ботаніки ім. М.Г. Холодного НАНУ, Інститутом молекулярної біології та генетики НАНУ, Інститутом гідробіології НАНУ, Інститутом фізіології рослин і генетики НАНУ, Інститутом клітинної біології та генетичної інженерії НАНУ, Інститутом мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного, Інститутом екології Карпат НАН України, Державним природознавчим музеєм НАНУ, Карпатським біосферним заповідником, природним заповідником «Медобори», Карпатським національним природним парком тощо.

Важливим аспектом діяльності факультету є профорієнтаційна робота, для організації якої на факультеті застосовується комплексний, системний, різнобічний підхід. Серед профорієнтаційних заходів: виступи на телебаченні, радіо, публікації про факультет; налагодження ефективної співпраці зі школами, ліцеями, коледжами, позашкільними навчальними закладами; участь у «Наукових пікніках», проведення науково-методичних семінарів в університеті із залученням вчителів біології і хімії та участь в організації та проведенні науково-методичних семінарів у базових школах; проведення Днів відкритих дверей факультету; організація літніх шкіл з біології та хімії для учнів на базі лабораторії біології та екології «Голицький біостаніонар університету»; розроблення сайтів, що репрезентують факультет; створення та активне використання з метою профорієнтації сторінок у соціальних мережах «Facebook» та «Instagram» тощо [11].

Студентство факультету славиться своїми досягненнями не лише в навчальній та науковій роботі, а й у художній самодіяльності та спорті. Традиційними на факультеті стали такі заходи: «День факультету», «Тиждень кафедри», «Посвята у студенти», «День відкритих дверей», «Гостини у ТНПУ», «День першокурсника», «Свято осені», «День довкілля» тощо. Факультетська команда КВК завойовувала і завойовує симпатії серед студентів і викладачів факультету та університету.

Вагомий внесок у становлення факультету внесли колишні ректори університету (інституту): доц. М.Л. Бригінець, проф. О.Ф. Явоненко, доц. І.М. Бутницький, доц. Ю.В. Іващенко, акад. НАПН України, проф. В.П. Кравець [2, 6, 11, 13]. Постійну допомогу для подальшого утвердження, зміцнення і розвитку факультету надає ректорат університету. За безпосереднього сприяння ректора університету проф. Б.Б. Буяка розпочато осучаснення теплиці, що функціонує при факультеті, створено лабораторію експериментальної біології та прикладено максимум зусиль для її оснащення новітніми приладами та обладнанням; створено Ботанічний сад ТНПУ та у його межах започатковано Біблійний ботанічний сад.

Значний вклад у становлення факультету внесли професори О.Ф. Явоненко, Й.М. Свинко, М.М. Барна, Б.Д. Грищук, В.І. Кваша, Л.М. Романишина, І.В. Шуст, Т.К. Зеленчук, К.М. Векірчик, Б.В. Яковенко, М.О. Жеребцов, доценти і викладачі М.Л. Бригінець, І.М. Бутницький, А.С. Дробочський, С.Й. Грушко, В.О. Яковлев, С.І. Галантюк, А.В. Царенко, К.О. Багнюк, З.Ф. Волотовська, В.С. Зеленський, К.А. Татарінов, К.І. Орчук, І.В. Марисова, В.С. Талпош, Б.Р. Пилявський, В.М. Тарєєв, Л.Г. Кузьмович, В.С. Талпош, Г.Ш. Батирова, З.Я. Крайнер, Н.М. Сташко, О.Д. Черетянко, Л.М. Кравченко, В.О. Шиманська, І.М. Костиник, Б.К. Гуняді, П.Д. Незнаєв, І.В. Мороз, Т.Б. Трофим'як, С.М. Марчишин, А.Д. Синільник, І.П. Тербуха, Я.С. Жмінка, О.А. Шиманська, Ф.К. Рєва, М.П. Дяченко,

З.Я. Крайнер, Л.Б. Цветкова, Т.С. Куратова, А.Г. Ахметшин, П.М. Горбовий, М.І. Янчук, В.П. Бодров, С.В. Крутовський, Г.А. Стасюк, В.К. Никон, М.А. Панчук, М.Л. Кузьмович, Б.П. Воляник, Р.М. Шандрук, П.С. Кушнірик, С.В. Зелінка, Н.Д. Шанайда, Г.Ю. Іванченко, А.С. Грицюк, Т.І. Гладь, Б.І. Харченко, Я.Г. Грицюк, Ю.М. Антонюк, М.М. Мороз, Т.Л. Юхновська, методист заочної форми навчання М.М. Свинко та ін. [2, 6, 11, 13].

Одним із найважливіших стратегічних завдань факультету є забезпечення якості підготовки фахівців, які могли б бути конкурентоспроможними на вітчизняному та світовому ринках праці, здатними до ефективної роботи зі спеціальності, готовими до постійного професійного саморозвитку і самовдосконалення, формування власної кар'єри, відповідальними за результати своєї професійної діяльності, володіти соціальною та професійною мобільністю. У зв'язку з цим, першочерговими завданнями колективу є: формування відповідного освітнього середовища, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методик навчання, студентоцентричного підходу в підготовці фахівців; подальше підвищення фахової майстерності професорсько-викладацького складу шляхом підготовки нових монографій, написання підручників, посібників, термінологічних словників; підготовки і захисту кандидатських і докторських дисертацій; участі в наукових проєктах та стажуваннях, у тому числі міжнародних; створення на базі науково-дослідних лабораторій – Інституту біології тощо.

Отже, період становлення та розвитку хіміко-біологічного факультету у складі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка протягом 80 років його функціонування – це яскрава сторінка розвитку вищої біологічної освіти не лише в університеті, а й в Україні. Випускники факультету постійно поповнювали і поповнюють колективи закладів освіти, вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ України. Викладачі – вихідці факультету – органічно влилися в колектив університету і сформували міцний осередок професорсько-викладацького складу, а студенти гідно продовжують славні традиції творчого наукового пошуку та копіткої навчальної роботи і тим самим примножують славу історію своєї «Alma mater».

1. Барна М. М., Барна Л. С. Науковий фаховий журнал: становлення та значення для розвитку біологічної науки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2007. № 1 (31). С. 3–10.
2. Барна М. М., Курант В. З., Барна Л. С., Грубінко В. В., Грицюк Б. Д., Кваша В. І., Степанюк А. В. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940–2010) / за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 312 с.
3. Барна М. М., Пида С. В., Барна Л. С. Кафедра ботаніки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: навчальні та наукові досягнення (до 75-річчя заснування). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2015. № 1 (62). С. 5–23.
4. Барна М. М., Похила Л. С., Грицюк Б. Д., Грубінко В. В., Кваша В. І., Курант В. З., Степанюк А. В. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 2003–2012 рр. / за ред. М. М. Барни. Тернопіль : «Терно-граф», 2013. 556 с.
5. Барна М. М., Похила Л. С., Грубінко В. В., Грицюк Б. Д., Кваша В. І., Олійних А. М., Степанюк А. В. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка 1962–2002 рр. / за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Видавничий відділ ТДПУ, 2002. 182 с.
6. Барна М. М., Похила Л. С. Хіміко-біологічний факультет: минуле, сьогодення, майбутнє. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2000. № 1 (8). С. 63–71.
7. Бригінець М. Л., Забокрицький І. Я. Кременецькому педінституту – 25 років. Доповіді звітної наукової конференції кафедр інституту. Кременець, 1965. С. 3–21.
8. Векірчик К. М., Барна М. М., Бутницький І. М., Шиманська В. О. Розвиток ботанічної науки на Тернопіллі. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 1998. № 2. С. 101–106.

9. Векірчик К. М., Шиманська В. О. Ботанічна наука і підготовка національних кадрів на природничому факультеті Тернопільського державного педінституту. *Українська еліта: минуле, сучасне, майбутнє*: матеріали міжрегіон. наук. конф. Тернопіль, 1996. С. 114–120.
10. Грубінко В. В. Розвиток наукових досліджень на кафедрі загальної біології та методики навчання природничих дисциплін. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2015. № 1 (62). С. 180–192.
11. Дробик Н. М., Барна М. М., Барна Л. С., Курант В. З., Герц А. І. Хіміко-біологічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: становлення та перспективи розвитку (до 75-річчя заснування). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2015. № 1 (62). С. 165–175.
12. Кордюм Є. Л., Чепмен Д. К. Рослини в космосі. К. : Академперіодика, 2007. 216 с.
13. Курант В. З., Барна М. М., Барна Л. С. Хіміко-біологічний факультет: становлення та перспективи розвитку (до 40-річчя факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2009. № 1–2 (39). С. 198–210.
14. Москалюк Н. В. Навчальна лабораторія морфології та систематики рослин – гербарій: створення та використання у процесі підготовки фахівців з біології. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2015. № 1 (62). С. 34–39.
15. Подобівський С. С., Шевчик Л. О. Кафедра зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: історія становлення (до 75-річчя заснування). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Біологія*. Тернопіль, 2015. № 1 (62). С. 175–179.

References

1. Barna M. M., Barna L. S. Naukovyy fakhovyy zhurnal: stanovlennya ta znachennya dlya rozvytku biolohichnoyi nauky. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biolohiya*. Ternopil', 2007. № 1 (31). S. 3–10. [in Ukrainian]
2. Barna M. M., Kurant V. Z., Barna L. S., Hrubinko V. V., Hryshchuk B. D., Kvasha V. I., Stepanyuk A. V. Narysy istoriyi khimiko-biolohichnoho fakul'tetu Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka (1940–2010) / za red. M. M. Barny. Ternopil' : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 312 s. [in Ukrainian]
3. Barna M. M., Pyda S. V., Barna L. S. Kafedra botaniky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka: navchal'ni ta naukovi dosyahnennya (do 75-rihchya zasnuvannya). *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biolohiya. Ternopil'*, 2015. № 1 (62). S. 5–23. [in Ukrainian]
4. Barna M. M., Pokhyla L. S., Hryshchuk B. D., Hrubinko V. V., Kvasha V. I., Kurant V. Z., Stepanyuk A. V. Bibliohrafiya naukovykh i naukovo-metodychnykh prats' vykladachiv khimiko-biolohichnoho fakul'tetu Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka 2003–2012 rr. / za red. M. M. Barny. Ternopil' : «Terno-hraf», 2013. 556 s. [in Ukrainian]
5. Barna M. M., Pokhyla L. S., Hrubinko V. V., Hryshchuk B. D., Kvasha V. I., Oliynykh A. M., Stepanyuk A. V. Bibliohrafiya naukovykh i naukovo-metodychnykh prats' vykladachiv khimiko-biolohichnoho fakul'tetu Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka 1962–2002 rr. / za red. M. M. Barny. Ternopil' : Vydavnychyy viddil TDP, 2002. 182 s. [in Ukrainian]
6. Barna M. M., Pokhyla L. S. Khimiko-biolohichnyy fakul'tet: mynule, s'ohodennya, maybutnye. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biolohiya. Ternopil'*, 2000. № 1 (8). S. 63–71. [in Ukrainian]
7. Bryhinets' M. L., Zabokryts'kyi I. Ya. Kremenets'komu pedinstytutu – 25 rokiv. Dopovidi zvitno-naukovoyi konferentsiyi kafedr instytutu. Kremenets', 1965. S. 3–21. [in Ukrainian]
8. Vekirchik K. M., Barna M. M., Butnyts'kyi I. M., Shymans'ka V. O. Rozvytok botanichnoyi nauky na Ternopilli. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biolohiya. Ternopil'*, 1998. №2. S. 101–106. [in Ukrainian]
9. Vekirchik K. M., Shymans'ka V. O. Botanichna nauka i pidhotovka natsional'nykh kadriv na pryrodnychomu fakul'teti Ternopil's'koho derzhavnoho pedinstytutu. *Ukrayins'ka elita: mynule, suchasne, maybutnye* : materialy mizhrehion. nauk. konf. Ternopil', 1996. S. 114–120. [in Ukrainian]
10. Hrubinko V. V. Rozvytok naukovykh doslidzhen' na kafedri zahal'noyi biolohiyi ta metodyky navchannya pryrodnychychk dystsyplin. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biolohiya. Ternopil'*, 2015. № 1 (62). S. 180–192. [in Ukrainian]

11. Drobyk N. M., Barna M. M., Barna L. S., Kurant V. Z., Herts A. I. Khimiko-biologichnyy fakul'tet Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka: stanovlennya, dosyahnennya ta perspektyvy rozvytku (do 75-richchya zasnuvannya). *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biologiya. Ternopil'*, 2015. № 1 (62). S. 165–175. [in Ukrainian]
12. Kordyum Ye. L., Chepmen D. K. Roslyny v kosmosi. Kyiv : Akadempriodyka, 2007. 216 s. [in Ukrainian]
13. Kurant V. Z., Barna M. M., Barna L. S. Khimiko-biologichnyy fakul'tet: stanovlennya ta perspektyvy rozvytku (do 40-richchya fakul'tetu Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biologiya. Ternopil'*, 2009. № 1–2 (39). S. 198–210. [in Ukrainian]
14. Moskalyuk N. V. Navchal'na laboratoriya morfolohiyi ta systematyky roslyn – herbariy: stvorennya ta vykorystannya u protsesi pidhotovky fakhivtsiv z biologiyi. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biologiya. Ternopil'*, 2015. № 1 (62). S. 34–39. [in Ukrainian]
15. Podobiv's'kyi S. S., Shevchyk L. O. Kafedra zoolohiyi Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka: istoriya stanovlennya (do 75-richchya zasnuvannya). *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Ser. Biologiya. Ternopil'*, 2015. № 1 (62). S. 175–179. [in Ukrainian]

N. M. Drobyk, M. M. Barna, L. S. Barna, V. Z. Kurant, A. I. Hertz
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

FACULTY OF CHEMISTRY AND BIOLOGY OF TERNOPIL VOLODYMYR HNATIUK
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY: PAST, PRESENT AND FUTURE PROSPECTS
(80TH ANNIVERSARY OF ITS FOUNDATION)

The facts and figures related to the 80-year history of formation and development of the Faculty of Chemistry and Biology of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University are provided. The main stages of foundation, development of the faculty, achievements of the teaching staff in educational and research work are highlighted.

The structural elements of the faculty are characterized: the department of botany and zoology, general biology and methods of instruction of natural sciences, chemistry and methods of its teaching, laboratory of biology and ecology «Golytska biological base of university», agrobiological laboratory, «Educational laboratory of morphology and systematics of plants – herbarium», educational and methodical room «Zoological Museum», laboratory of ecobiotechnologies and basics of health, laboratory of experimental biology, Botanical Garden, within which the Biblical Botanical Garden was launched in 2019.

The following qualifications and majors are enlisted, in particular: bachelor's degree - 014 Secondary education (Biology), 014 Secondary education (Biology and human health), 014 Secondary education (Chemistry), 014 Secondary education (Natural sciences), 202 Plant protection and quarantine; master's degree - 014 Secondary education (Biology and human health), 014 Secondary education (Chemistry), 014 Secondary education (Natural sciences), 091 Biology, 102 Chemistry.

Considerable attention is paid to scientific work, in particular research laboratories: Cytoembryology, Plant Physiology and Microbiology, Ecological Biochemistry, Comparative Biochemistry and Molecular Biology, Ecology and Biotechnology, Ecotoxicology and Bioindication, Chemistry of Unsaturated Compounds, as well as Scientific and methodological center of natural sciences.

It should be emphasized that the faculty creates ample opportunities for postgraduate work, and PhD studies both TNPU-based and in other educational and scientific institutions, as well as for scientific publications in «Scientific Notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Biology.» (category B) and «Scientific notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Chemistry».

Career counselling is an integral part of work carried out at the faculty. Prospects for further development of the faculty are outlined.

Key words: Chemical and Biological Faculty, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, departments, history, achievements, prospects.

Надійшла 26.05.2020.